

TÜRK İNKILABININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİNDE BASININ ROLÜ

Taner ASLAN

Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Özet

Cumhuriyet dönemi modernleşmesi; sosyal, siyasi, idari, iktisadi ve kültürel alanda devletin ve milletin çağdaş bir görünüme kavuşturulmasını amaç edinen bir değişimin adıdır. Bu değişimin kamuoyuna ulaştırılması, onun bilgilendirilmesi ve kabul görmesinde basının önemli bir işlevi olmuştur. Çalışma basının Türk inkılabına bakış açısını temel alarak, inkılabın yerleşmesi için yaptıkları faaliyetleri ele almıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk inkılabı, basın, modernleşme, çağdaşlaşma.

THE BIRTH OF TURKISH REVOLUTION AND THE FUNCTION OF PRESS IN ITS EVOLUTION

Abstract

The modernization in the republican period is the name of a change with the purpose of making the state and nation take on a contemporary appearance in social, political, administrative, economical, and cultural areas. The press took on the important function of accessing informing and helping the public opinion to accept this change. This study has dealt with the activities, which were done to fix the revolution, by taking the press's point of view of the Turkish Revolution as fundamental.

Key Words: Turkish revolution, press, modernization, becoming contemporary.

1. GİRİŞ

Basının kamuoyu üzerinde önemli bir tesiri vardır. Yeni olan bir şeyi tanıtmada ve bireylerin zihinlerinde konuyla ilgili ilk fikirlerin oluşmasında basın önemli bir etkidir. Değişim ve buna bağlı olarak oluşan gelişmelerde, kamuoyunu değişime hazırlama ve alıştırma hususunda basına önemli görevler düşmektedir. Cumhuriyetin başlangıç yıllarında köklü değişimleri kamuoyuna anlatmada ve bu değişimlerin kabul edilmesinde basın önemli bir rol oynamıştır.

Cumhuriyet Dönemi çağdaşlaşma hareketleri neticesinde meydana getirilen inkılaplar, dönemin basınında övgüyle bahsedilmiştir. Basında, inkılapların Türk milletini ve devletini çağın gereklerine göre hazırlayarak büyük bir gelişme meydana getireceği düşüncesi ele alınmıştır. Aynı zamanda, Türk inkılabının tanıtılması ve inkılabın

gerekçelerinin belirtilmesinin yanı sıra, Türk milletinin önünü ve ufkunu açarak medeni milletler seviyesine ulaştıracağı fikrinin sıklıkla yer alması, milletin inkılaplara olan inanç ve bağlılığının artmasını sağlamıştır. M. Kemal, yapılan yenilik ve değişimlerin kamuoyuna aktarılmasında basına önemli görevler düştüğünü şu şekilde belirtmiştir; *“Türkiye basını, milletin hakiki sesi ve iradesinin meydana geldiği yer olan Cumhuriyet’in etrafında çelikten bir kale vücuda getirecektir. Bu kale fikir kalesi, zihniyet kalesidir. Basın mensuplarından bunu istemek Cumhuriyet’in hakkıdır. Bugün milletin samimi olarak birlik ve dayanışma içinde bulunması zorunludur. Toplumun esenliği ve mutluluğu bundadır. Mücadele bitmemiştir. Bu gerçeği milletin kulağına, milletin vicdanına gerektiği gibi ulaştırmada basının vazifesi çok ve çok önemlidir.”*¹

Devrin fikir adamları ve gazetecileri, inkılapların vücuda getirilmesinin sebeplerini ortaya koymakla birlikte, halkı inkılaplar konusunda bilgilendirmiş ve inkılaplara olan güveni de perçinleştirmiştir. Bu açıdan bakıldığında Cumhuriyet inkılaplarının gerçekleşmesi ve devamlılığında basına çok büyük görevler yüklenmiş, basın da bu vazifesini en iyi şekilde yerine getirmiştir. M. Kemal, Cumhuriyet’in ilerleme ve gelişmesinde basının sahip olduğu görevlerin önemini ise şu şekilde ifade etmiştir; *“Bu hususta, bizce söylenecek sözler şöyle özetlenebilir. Basının genel hayatta ve Cumhuriyet’in ilerleme ve gelişmesinde sahip olduğu vazifeler yüksektir. Basının, tam ve geniş hürriyeti iyi kullanması hususunun duyarlı olduğu kayda değerdir. Her türlü kanuni kayıtlardan önce, bir kalem sahibi ilme ve kendi siyasi görüşlerine olduğu kadar vatandaşların haklarına ve memleketin her türlü özel düşüncelerin üstünde olan yüksek menfaatlerine de dikkat etmeye ve saygı göstermeye manevi olarak mecburdur. Bu mecburiyettir ki, genel düzeni sağlayabilir. Bununla birlikte, basın serbestisinden meydana gelecek kötülükleri ortadan kaldıracak etkili vasıta, asla geçmişte zannedildiği gibi, basın hürriyetini kısıtlayan hususlar değildir. Aksine, basın hürriyetinden doğacak sakıncaların giderilme vasıtası, yine basın hürriyetinin kendisidir.”*²

Yazılarda umumiyetle, çağdaşlaşmanın gereğinden ve öneminden bahsedilerek, inkılaplar neticesinde devlet ve millet hayatında çağdaş bir görünüm meydana geleceğini, geçmişin anlayışlarının terk edilerek çağdaş düşüncenin devlet ve millet yaşantısına hakim olacağını, dolayısıyla medeni ve çağdaş milletler seviyesine ulaşılacağı vurgulanmıştır. Gazete ve mecmua sayfalarında çağdaşlaşmanın ve değişimin gereklerinin işlenmesi, inkılapların gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur.

Basının Cumhuriyet inkılaplarına dair halkı bilgilendirme ve bilinçlendirmesinin yanı sıra; bir kısım inkılapa muhalif olan kimselerin düşüncelerinin de kırılmasına yol açmıştır. İnkılapa muhalif olanlar halkın inkılapa mesafeli durmaları yönünde telkinlerde bulunmaktaydılar. Basın, inkılabın Türk milleti ve devletini çağdaş ve ilerici bir anlayışa kavuşturacak ve böylece daha müreffeh bir hale gelmesine dair yazılılarıyla, hem halka verilmesi istenen yanlış anlayışların bertaraf edilmesini hem de inkılapların kabul görmesi noktasında büyük katkı sağlamıştır.

Basında, inkılaplara dair çıkan yazılar, inkılapların o günün koşullarında nasıl değerlendirildiğini anlamamız açısından da bize bir fikir vermektedir. Basının inkılapları ele alış şekli, değerlendirmeleri birer tarihi vesika olma niteliğindedir. Farklı gazete

1 M. Kemal Atatürk, *Söylev ve Demeçler*, c. I-II, *Çağdaş Yayınları*, İstanbul, s. 12.

2 *Afet İnan*, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*, *Türkiye İş Bankası*, İstanbul, 1969, s. 20.

ve mecmualarda dönemin fikir adamları ve gazetecilerinin kaleme aldıkları yazılarda, Cumhuriyet inkılaplarına sahip çıkılması, inkılapların arkasında durulması ve bağlılıklarını göstermeleri inkılapların gerçekleşmesi açısından büyük önem taşımaktadır. M. Kemal, milletin aydınlatılması ve ona doğru yolun gösterilmesinde basının gücünün inkar edilemeyeceğini belirtir. O'na göre; *“Bir toplumun ortak ve genel hisleri ve fikirleri vardır. Toplumların kıymetleri, medenileşme dereceleri, arzu ve eğilimleri ancak bu genel duygu ve düşüncelerin meydana geliş ve açığa çıkış derecesiyle anlaşılabilir. Bir topluluğu yöneten insanlar için toplumun talihi üzerinde hüküm vermek durumunda bulunan dostlar veya düşmanlar için ölçü, bu toplumun düşüncelerinden (kamuoyundan) anlaşılabilir. Bundan dolayı milletler kamuoylarını dünyaya tanıtmak zorunluluğundadır. Bütün dünya kamuoyunun öğrenilmesi ise hayatın düzene konması için şüphesiz lazımdır. Bu hususta ise mevcut araçların birincisi ve en önemlisi basındır. Basın milletin genel sesidir. Bir milleti aydınlatma ve ona doğru yolu göstermede, bir milletin muhtaç olduğu fikri gıdayı vermekte, özetle bir milletin hedefi mutluluk olan ortak yönde yürümesinin sağlanmasında, basın başlı başına bir kuvvet, bir okul, yol göstericidir. Önemi ve yüceliği medeniyet dünyasında açıklık kazanan basına, hükümetimizin birinci derecede önem vermesi, bu konuda sarfedeceği çalışmayı millet için yapmakla sorumlu hayırlı hizmetlerin baş tarafına koyması yüce meclisin kesinlikle isteyeceği hususlardandır.”*³

TÜRK İNKILABININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİNDE BASININ ROLÜ

Türk inkılabı çağdaş ve evrensel bir karaktere sahiptir. Recep Peker, Türk inkılabını anlattığı ve aynı zamanda ders kitabı olarak hazırlanan “İnkılap Dersleri” adlı eserinde, Türk inkılabının evrenselliğini şu şekilde izah eder; *“Bu inkılap ulusal, siyasi ve ekonomik yaşayışın derinliklerinde ve bütün dünya arayıcı ve okuyucularının üzerinde gereken bir büyük hadisedir. Türk inkılabı, tesirleri kendi doğduğu yeryüzü köşesinde mahsur kalacak bir olay değildir. Bunu bir kısa cümle ile ifade edebiliriz: Türk inkılabı evrenseldir.”*⁴ Türk inkılabının siyasi, sosyal ve iktisadi alanda meydana getirmiş olduğu yenilikleri tetkik ettiğimizde, inkılabın evrensel bir karaktere sahip olduğunu görmekteyiz. Türk inkılabı ile Türk milletinin çağdaş bir konuma getirilmesinde çağdaş milletlerin uygulamaları göz önüne alınmıştır, fakat Türk inkılabı batı merkezli bir değişim kabul etmiş olmasına rağmen, takip edilecek ve uygulanacak model tamamıyla batı orijinli bir model olmamıştır. Bu model, batının çağdaş normları ile Türk kültür ve tarih dinamiklerinin örtüştürülmesiyle meydana getirilen Türk çağdaşlaşma modelidir. Atatürk çağdaşlaşması batının körü körüne öykünmesi (taklidi) şeklinde olmamıştır. Türk çağdaşlaşması, Türk milletinin özellikleri ile bağdaştırılarak meydana getirilmiştir. İnkılaplar, bir plan ve program dahilinde ortaya konmuştur.⁵

Atatürk çağdaşlaşması ile Osmanlı dönemi yenileşmesi arasındaki en büyük fark; birincisi, Türk milletinin gözetilerek gerçekleştirilmemesi, ikincisi de sadece yüzeysel ve dış görünümde bir değişiklik yapılması biçiminde olmamasıdır. Diğer bir ifadeyle,

³ M. Kemal Atatürk, a.g.e., c. 2, s. 25.

⁴ Recep Peker, **İnkılap Dersleri**, İstanbul, 1984, s. 55.

⁵ M. Kemal Atatürk, a.g.e., c.1, s. 276.

Cumhuriyet inkılapları sathi olmayıp evrensel ve bütüncül bir karakter arzemiştir. Bu açıdan, Cumhuriyet dönemi çağdaşlaşması (asrılık) sosyal alanda meydana getirilen sathi bir değişim değildir. Abdullah Cevdet, asriliğin sadece kılık kıyafette, serpuş değiştirmekle gerçekteşmeyeceğini “*serpuştan ziyade kafaların değiştmesi*”⁶ gerektiğini belirtmiştir.

Türk inkılabının yönü batıdır. Batının tüm yönleriyle alınması gerekliliği inkılap reformatörleri tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Mahmut Esat Bozkurt “Atatürk İhtilali” adlı eserinde “*Batı medeniyeti ve herhangi bir medeniyet, bir külldür. Ayrıllık kabul etmez. Ya alınır ya alınmaz*”⁷ demek suretiyle, batının küll halinde alınması gerektiğini savunur. Yusuf Akçura’da “*asri devletin gayr-i hukuki dini ve siyasi bir otorite kabul etmediğini asri devletin başlangıç ve sonun kendisi*”⁸ olduğunu belirtir. Akçura, bu ifadesiyle çağdaş devletin din kuralları ile idare edilemeyeceğini savunur. Batıyı küll halinde almak gereğini savunanların yanında, batının ilmi ve teknik gelişmelerinin alınmasının kafi geleceğini savunanlar da vardı. Hammer’in Osmanlı Tarihi’ni ilk kez çeviren bir Osmanlı aydını olan Nurullah Ata, “Garplılaşmak” adlı makalesinde batı medeniyetinin Yunan ve Latin medeniyetleri ile Hıristiyanlığın içinden doğmuş bir medeniyet olduğunu, bu medeniyetin “*ağacını değil, yalnız meyvasını alabiliriz*”⁹ ifadesiyle topyekün batılılaşmayı tenkit etmiştir.

Cumhuriyet’in meydana koyduğu modernleşme hareketi köklü bir çağdaşlaşma hareketidir. Her alanda radikal bir değişim gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet yenilikleri geçmişe ait tüm müesseselerin ve bu müesseselerin bütün uzantılarının ortadan kaldırılmasını öngörmüştür. Necmeddin Sadık (Sadak) Akşam Gazetesinde neşredilen “Cumhuriyet Kanunları” adlı makalesinde, Cumhuriyet dönemi değişimini şu cümlelerle ifade etmiştir; “*Bugün yaşadığımız hayatın maziye nisbetle yeni bir hayat olması için yalnız eski ile ilgimizi kestiğimizizi söylemek yeterli olmaz. Geçmişe ait bütün kurumların ve bu kurumların en önemlisi olan medeni ve sosyal kanunlarımızın değiştmesi lazımdır.*”¹⁰ Necmeddin Sadık, Cumhuriyet ile yeni bir hayat tarzının yanında yeni kurumların oluşturulacağını, böylelikle daha çağdaş bir görünüm kazanılacağını belirtmiştir.

Yenileşmenin ve değişimin zaruretine inananlar, devletin ve milletin huzuru ve devamı için çağdaş normlara göre yeni ve köklü bir değişimin yapılması gerektiğine inanmışlardır. Necmeddin Sadık mezkur makalesinde “*Cumhuriyetin ilk işi, istisnasız bütün kanunlarımızı asrın ve milletin yeni ihtiyaçlarına, yeni zihniyetine uygun hale*

6 Abdullah Cevdet, “İşimiz Bitmemiştir”, *İçtihat*, 15 Ağustos 1932, s. 5779-5784.

7 Mahmut Esat Bozkurt, *Atatürk İhtilali*, İstanbul, 1967, s. 155-156.

8 Yusuf Akçura, “Asri Türk Devleti ve Münevverlere Düşen Vazife”, *Türk Yurdu*, cilt 2, sayı 13, Teşrinievvel 1341/1925, s. 10-12.

9 Nurullah Ata, “Garplılaşmak”, *Resimli Gazete*, yıl 1, sayı 3, 22 Eylül 1923/1339, s. 2.

10 Necmeddin Sadık (Sadak), “Cumhuriyet Kanunları”, *Akşam*, sayı 2402, 19 Haziran 1925, s. 1.

getirmek olmalıdır”¹¹ ifadesiyle, Cumhuriyet döneminde yapılacak modernleşmenin çağın gereklerine göre yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Cumhuriyet inkılabları, Türk milletini çağdaş medeniyet seviyesine ulaştırmayı hedef alan bir çağdaşlaşma projesidir. Türk inkılabı, Türk milletinin önünü açmış, ilerlemesini ve yükselmesini sağlayacak değişimler meydana getirmiştir. Ahmet İhsan, *İçtihat*'ta “İşe Yeni Başladık” serlevhasıyla kaleme aldığı ve Türk inkılabının Türklüğü yücelttiğinin altını çizdiği makalesinde inkılabın önemini şu cümlelerle ortaya koymuştur; “*Büyük Gazi, köhne imparatorluğun enkazından Türkiye Cumhuriyeti'ni kurdu. Etrafımızı saran, elimizi ayağımızı tutan, gözlerimizi kapayan bütün engeller ortadan kalktı. Ve bilhassa yeni harfler kabul olunduktan sonradır ki Türklük ilerleme, batılılaşma ve yükselme hareketlerine başlamıştır. Ve Türklük kaybedilmiş zamanları kazanmak için çalışmaya, ama durmadan çalışmaya mecburdur. İşe yeni başladık...*”¹² Falih Rıfki ise Türk inkılabının artık kök saldıgını belirterek, inkılaplara dair şunları söyler; “*artık takip edeceğimiz yol açıktır ve birdir: şimdikiye kadar yaptığımızı yapmak, ulvi eserin ufak tefek son noksanlarını tamamlamak.*”¹³

Cumhuriyet Döneminin Adliye Vekillerinden Mahmut Esat Bey (Bozkurt) Cumhuriyet döneminde yapılacak yenilikleri; “*inkılabın büyük kararına ilk makes, ilk tecellighah kanunlarımız ve hukukiyatımız olmayacaktır*”¹⁴ sözleriyle, Cumhuriyet inkılaplarının sadece bu alanda yapılmayacağını, her alanda yenilikler yapılacağına işaret etmektedir.

Türk inkılabının vücuda getirilmesinde birçok zorlukla karşılaşmıştır. Zira, inkılabı meydana getirenler inkılabı anlamayan ve onun karşısında devamlı surette bir set gibi duranlarla mücadele ettiği gibi, aydın sınıfın fikir ve düşüncelerinin de değişmesi için büyük çaba sarfettiler; “*itiraf etmeliyiz ki bu son inkılab vücuda getirenler memleket dahilinde sadece softa zihniyetle çarpışmadılar, münevver zümre içinde uğraştılar. Yalnız ortaçağa ait anlayışlara karşı muzaffer olmadılar, aynı zamanda bir takım mefhumlara sapanmak yüzünden olayları, gelişmeleri göremeyen, batı dünyasının 19. asrın bilhassa yarısında vücuda gelen fikri değişmelerini idrak edemeyen bir zümrenin kuru ilminin de gerçekten ne kadar uzak olduğunu pek açık bir şekilde meydana koydular.*”¹⁵ İnkılap, aydın sınıfın fikri yapısında büyük bir değişiklik meydana getirmiştir. Ortaya konan inkılapların çağdaş dünyanın gereklerine ve gerçeklerine göre hazırlanıp tatbik edilmesi aydın kesim üzerinde hem büyük bir tesir bırakmış, hem de düşünce dünyasında büyük bir değişim meydana getirmiştir; “*İnkılap aydın sınıfın fikir ve kanaatlerinde büyük bir değişme yaptı. Dimagları bu değişmeye müsait*

11 Necmeddin Sadık (Sadak), a.g.g.

12 Ahmet İhsan, “İşe Yeni Başladık”, *İçtihat*, sayı 353, 15 Eylül 1932, s. 5804-5805.

13 Falih Rıfki, “İnkılabın Tasdiki”, *Milliyet*, 31 Temmuz 1928, s. 1.

14 Necmeddin Sadık (Sadak), a.g.g.

15 Mehmet Emin (Erişirgil), “Eski ve Yeni Neslin Düşünceleri Arasındaki Fark”, *Hayat*, cilt 1, sayı 3, 16 Kanunvevvel 1926, s. 42-43.

olmayanlar da eski kanaatlerinin ezici tesiri altında adeta kuruyup kaldılar."¹⁶ Basında, aynı zamanda Anadolu ihtilalinin halk tarafından tam manasıyla anlaşılmadığını farklı yönler çekilmek istendiği hususu da işlenmiştir. Anadolu ihtilalinin sanıldığı gibi aksine çağdaş bir ihtilal hareketi olduğundan bahsedilmiş, ihtilalin Türk milletini modern bir hüviyete kavuşturacağı ve devletin ve milletin çağdaş niteliklere sahip olacağı belirtilmiş, Türk milletini medeni milletler seviyesine ulaştırarak bir inkılap hareketi olduğu anlatılmıştır. Anadolu ihtilalinin hakiki mahiyetini kavrayamamış kimi aydınlar, ihtilalin bir şeriat kıyımı olduğu yönünde yanlış bir kavrayışa sahip olmuşlardır. Basında, ihtilalin Türk milletini çağdaş, muasır medeniyetler seviyesine ulaştırarak bir modernleşme hareketi olduğunun altı çizilerek, kimi aydınların bu yanlış algılamaları bertaraf edilmiştir. Falih Rıfki, Yeni Mecmu'a'da neşrettiği "İnkılap ve Kadınlarımız" adlı yazısında bu meseleyi şu şekilde ele almıştır; "*İstanbul, İzmir ve Bursa'da düşman ve hiyanet propagandası ile zehirlenen muhitler, zafer ve inkılap üzerine iki türlü sukut u hayale uğradılar. Bir kısım aydınlar milli hareketi dini bir irtica zannettikleri gibi bir kısım mürteci ve mutaassıplar da Anadolu ihtilalini bir şeriat kıyımı şeklinde görmüşlerdir. Birinci kısım Türk milletinin istikametlerini, ikinci kısım dinin hakikatini tanımayanlardı. Ve Anadolu zaferi, tanınmayan ihtilalin, birden bire inkılap ve yenicilik tarafını aydınlatan bir ışık gibi parlattığı vakit, bu iki sınıf da aldandığını gördü*"¹⁷

İnkılapların vücuda getirildiği dönemi yaşayanlar inkılabın, Türk devlet ve millet hayatında meydana getirdiği değişimin önemine vurgu yaparak, yeniliklerle çağdaş ve medeni bir görüntüye kavuşulacağı ve devamlı surette ilerleme kaydedileceği her defasında vurgulanmıştır; "*Büyük inkılabımız dün rüya olan müşterek milli emellerimizin en barizlerini tahakkuk ettirdi. Müstakil ve modern bir millet olduk. Ortaçağa ait bağlardan kurtulduk. Ferdi arzularımız için geniş bir hürriyete erdik. Günden güne terakki ediyoruz.*"¹⁸

Türk inkılabı, Türk milletinin temel ihtiyaçlarını karşılayacak, sosyal, siyasi, hukuki ve iktisadi her alanda yeni ve çağdaş düzenlemeler getirmiştir.¹⁹ Saltanatın kaldırılarak yerine Türk milletinin ruhuna uygun bir idare şekli olan Cumhuriyet'in getirilmesi basında son derece memnuniyetle karşılanmıştır. Basında çıkan yazılarda Cumhuriyet ve niteliklerinden bahsedilerek, kamuoyu bu hususta bilinçlendirilmeye çalışılmıştır. Hem Cumhuriyet idaresinin demokratik bir idare şekli olduğuna dair kamuoyu bilgilendiriliyor, hem de Cumhuriyetin yanında yer alarak muhaliflerin susturulmasını sağlıyordu. Basın, Cumhuriyet fikrinin ve hürriyetinin yanında olduğunu, samimi ve haklı olmak kaydıyla her fikre saygı duyduğunu, ancak Cumhuriyet karşıt-

¹⁶ Mehmet Emin (Erişirgil), a.g.g.

¹⁷ Falih Rıfki, "İnkılap ve Kadınlarımız", *Yeni Mecmu'a*, c. 4, sayı 71-51, 1 Mart 1923/1339, s. 77.

¹⁸ Avni (Basman), "Halka Doğru", *Hayat*, cilt 1, sayı 25, 19 Mayıs 1927, s. 481-482.

¹⁹ *Hakimiyeti Milliye*, sayı 1572, 6 Teşrinisani 1341, s. 1.; *Cumhuriyet*, sayı 537, 6 Teşrinisani 1341, s. 1,2.; *İkdam*, sayı 10266, 6 Teşrinisani 1341, s. 1,2.; *Babalık*, sayı 1941, 7 Teşrinisani 1341, s. 1,2.; *Türk Yurdu Mecmuası*, cilt 3, sayı 14, Teşrinisani 1341, s. 129-132.

larının da insafli olmasını istemektedir.²⁰ Cumhuriyet'in yüksek ahlakî değerlere dayalı, faziletli ve namuslu insanlar yetiştiren, halkın değerleriyle barışık bir idare şekli olduğu hususu ele alınmış,²¹ kamuoyu Cumhuriyetin milletin yüksek siyasî ve ekonomik kurumu olduğu yönünde de bilgilendirilmiş,²² Türk Milleti'nin karakter ve adetlerine en uygun yönetim biçiminin Cumhuriyet yönetimi olduğundan bahsedilmiştir.²³ Aynı zamanda, Cumhuriyet'in temelleri kuvvetli bir fikir birliği oluşturduğu üzerinde de durulmuştur.²⁴

Türk inkılabının meydana getirdiği en önemli inkılap hareketi arasında çağdaş hukuk alanında gerçekleştirilen inkılap önemli bir yer işgal eder. Osmanlı döneminde batılı anlamda birtakım hukuki düzenlemelere gidilmiş de hukukta batılı ve şeri hukuk kanunlarının birlikte yer alması hukukta aksamaların önüne geçememiştir. Cumhuriyet, hukuktaki bu düzensizlikleri ortadan kaldırmak ve daha çağdaş bir hale getirmek için yeni düzenlemelere gitmiştir. Ahmet Ağaoğlu, Türk Yurdu'nda neşredilen "Milliyetçilik Cereyanının Esasları" adlı makalesinde, geçmişin hukuk kaidelerinin Türk'ün hayatını düzenlemekten uzak olduğu görüşünü ileri sürerek, yeni ve çağdaş bir hukuk kurallarının oluşturulması gereğini ortaya koymuştur. Ağaoğlu; "*Tamamen başka muhitlerde, başka şartlar altında yaşamış bir Ebu Davut'un, bir Ebu Yusuf'un vaz etmiş olduğu esaslar, sekiz asır sonraki Türk hayatını düzenlemekte idi. Hukuktaki bu tarz Türk'ü öldürmekten cansız hale sürüklemekten başka bir şey ifade etmezdi.*"²⁵ Necmeddin Sadık ise Akşam Gazetesinde neşredilen "Cumhuriyet Kanunları" adlı makalesinde; "*şu andaki kanunlarımızın kaynakları yalnız dindir, şeriattır. Bu kanunlar artık bugün yeni Türkiye'nin ihtiyaçlarını temin edememektedir. Din ile devlet işlerini ayıran bir hükümetin her şeyden evvel bu lüzumsuz bağı kanunlardan kaldırması lazımdır*"²⁶ sözleriyle devletin laik bir görünüme kavuşması gereğinin altını çizmiştir. Aynı zamanda, geçmişin hukuk kurallarıyla çağdaş dünyanın hukuk kaidelerinin örtüşmediğini, o nedenle de yeni çağdaş hukuk kurallarının meydana getirilmesi gerektiği, bu hukuk kuralları oluşturulurken de dini kaidelerden uzak, çağın gereklerine uygun, modern hukuk kurallarının yapılmasının elzem olduğu üzerinde durmuştur.

Yunus Nadi, Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanan "İnkılap Yolunda" başlıklı makalesinde; M. Kemal'in, Türk inkılabının hukuk alanında takip edeceği hedefi açıkça gösterdiğini belirtir. M. Kemal'in çağdaş hukuka olan ihtiyaca dair yapmış olduğu konuşma ile ergeç çağdaş hukukun kabul edileceğine inanan Yunus Nadi, adı geçen makalesinde bu hususu şu şekilde izah etmiştir; "*Reisicumhur Hazretlerinin son nut-*

²⁰ *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 2130, 4 Aralık 1923, s. 1.; *Vakit*, sayı 2130, 4 Aralık 1923, s. 1.

²¹ *Anadolu*, sayı 3396, 15 Ekim 1925, s. 1.

²² *Muhit Mecmuası*, yıl 3, no 32, Haziran 1931, s. 8.

²³ *Vakit*, sayı 2457, 31 Ekim 1924, s. 1

²⁴ *Cumhuriyet*, sayı 163, 20 Ekim 1924, s. 1.

²⁵ Ahmet Ağaoğlu, "Milliyetçilik Cereyanlarının Esasları", *Türk Yurdu*, cilt 2, numara 11, Ağustos 1925/1341, s. 389-394.

²⁶ Necmeddin Sadık (Sadak), "Cumhuriyet Kanunları", *Akşam*, sayı 2402, 19 Haziran 1925, s. 1.

kunu dinleyerek ve okuyarak şimdi çok basit bir hakikatmiş gibi kolayca anlıyorum ki, Türk Milleti'nin felâketlerinin bir diğer sebebi de onun millî ve çağdaş bir hukuka sahip olmamasıymış” gerçeğini dile getiren yazar devamla; “*inkılâbın yeni hukuku vardır ve zaten inkılâp ancak kendisine mahsus hukuk ile ifade olunabilir. Bu muazzam işe Ankara'da açtığımız yeni hukuk mektebi ile başlıyoruz. İnkılâbımızı hukuk lisanı ile ifade edeceğiz ve onu sahalara en önemlisi olan hukuk sahasında kurup, tamamlayacağız*”²⁷ ifadesini kullanır. Yine, Cumhuriyet Gazetesi'nde yer alan “İnkılapta Yeni Devir” adlı bir yazıda da, inkılabın yaratıcı devrinin, Gazi'nin hukuk mektebinin açılış törenindeki konuşması ile başladığı ifade edilmektedir; “*Gazi'nin düşündüğü anahatların birisi ve belki birincisi adliye ıslahatıdır. Böyle olması da gayet tabiidir. Çünkü, inkılâp demek, devirlerin bıraktığı içtimâî ve siyâsî ahvâlî değiştirip, bunun yerine yeni esasî doymak demektir. Tabiidir ki eski devrin bakiyyesi olan eski kanunlar; sınıflar ve şahıslar meyanındaki münâsebetleri ta'yin eden eski hukuk mirasları da kaldırılacaktır. Millet'in terakki ve teâlîsinde asrî bir hayata alışmasından çıkan meseleleri hall için, asrî bir kanun, asrî bir adliye ihtiyacı en mubrem ihtiyaçtır; asrî bir devletin temelidir; esasıdır.. Millî inkılâbı kemâl-i şerefle yapan Türkiye Cumhuriyeti tabiatıyla, kendi millî hukukunu da bu çürümüş ve eskimiş ecnebi esaslarından kurtaracaktır ve kendisinin, millî hukukunun istinadgâhını, Türk Milleti'nin vicdanı olarak kabul edecektir.*”²⁸ Edirne eski Mebusu Avukat Mehmet Şerif, İctihat'ta yer alan “Asrî Kanunlar Tedvin Edilirken” adlı makalesinde; “*Türk İctimâî hey'etinde hukuk telâkkisi bugüne kadar gayr-ı içtimâî, gayr-ı tabîî idi. Zaten mevcut bütün kanunlar hiçte Türkün millî şuur ve dehâsının eseri olmayıp, başka milletlerin, pek başka esaslar ve yollardan te'sîs ettikleri kanunlardı. Hukuk tamamıyla içtimâî bir müessesedir. Bizde ise hukuk tamamıyla dinî bir müessesedir*”²⁹ diyerek, Türk hukuku hakkındaki fikirlerini belirtmiştir. Mehmet Şerif, batı hukuku ile batı hukukundan alınarak düzenlenecek olan yeni Türk Medenî Kanununa dair fikirlerini ise şu şekilde ifade etmektedir; “*Garp hukuku demek asrî hukuk demektir ki ondaki esas dâima beşer-i cem'iyetin tekemmül ve refahıdır. Bizde ise hukuk zihniyeti millî zihniyet olmadığı gibi, hazin bir mezarlığın ortasında muzlun servilerle sarılı loş hücrelerin yeşil küf kokan duvarları arasında biten bu hukuk, Türk'ün hukuku değildir. Bu (nakliyat ve rivâyât hukuku) bizim hukukumuz olup kalmıştır. İşte bugün hukuk dönüm noktasındadır; sârilerimiz şimdi umûmî, hususî hukukumuzu tedvîn ve teşrî' ederken, bir taraftan Garbın canlı mevzuat-ı ilmîyesinden müstefid olurken bir dakika nazarlarından kaçırılmaları iktizâ eden cihet de Türk Milleti'nin örf ve hars yatağında asırlar dipdiri duran içtimâî revâbittir. Medenî Kanun, tedvîn edilirken Şark âile-i içtimâîyesini Garba benzetmekte de mâ'nâ ve feyz yoktur; Garp'ta ruhâniliğin, kilisenin hâlâ Belçika'da, Fransa'da, Almanya'da, İsviçre'de çok te'siri vardır. Evlenme, boşanma, çocuk emzirme, büyüme, yetiştirme gibi nikâh, talak, velayet esasları Arap ve Acem hars ve örfünün tahakkümünden kurtulurken sırf Türk kalmak lâzımdır.*

27 Yunus Nadi, “İnkılap Yolunda”, *Cumhuriyet*, sayı 537, 6 Teşrinisani 1925.

28 “İnkılapta Yeni Devir”, *Cumhuriyet*, sayı 550, 19 Teşrinisani 1925.

29 Mehmet Şerif, “Asrî Kanunlar Tedvîn Edilirken”, *İctihat*, sayı 196, 15 Kanunısani 1926, s. 3845.

Bir İsviçrelinin çok dindar ve Protestan veya Katolik Mahkâm-ı şahsiyesi bize kat'iyen yaramaz ve gördüm ki, genç nurlu hukukçularımız bu noktalara çok dikkat etmişlerdir.”³⁰ Falih Rıfki, Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'nde “Kanun-ı Medenî” adıyla yayınlanan yazısında; “Kanun-ı medenî Büyük Millet Meclisi'nin kürsüsüne kadar geldi; muhterem mebuslarımız belki bu hafta içinde Türk İnkılâbı'nın bu güzel ve büyük eserini müzâkereye başlayacaktır”³¹ sözüyle Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilecek olmasından duyduğu memnuniyeti belirtmiştir. Falih Rıfki yazısında, Türk medeni kanunuyla ne yapılmak istendiği üzerinde durduktan sonra, medenî kanunla ilgili görüş ve düşüncelerini ise şu şekilde izah etmiştir; “Biz kanun-ı medenî ile iki şey yapıyoruz: Evvelâ Türk Milleti'nin yeni hayat ve medeniyete doğru ilk adımını attığı gündən beri yaptığı emr-i vakilere zıt kanun ve ahkâm müstehâselerini ortadan kaldırıyoruz; saniyen kafi ve şartlı menfaatlere ait olduğu için, bizzarure tatbik olunan ahkâm yerine, Türk Milleti'nin şimdiki seviyesine, ihtiyaçlarına ve temellerine uygun ahkâm vaz ediyoruz. Ezbere bir kanunla, istediğimiz gibi olmayan Türk Milleti'ni değiştirmek istemiyoruz. Bilâkis değişen Türk Milleti'nin şerâit-i hayatîyesini mâzînin tazyik ve tahakkümünden kurtarmak istiyoruz. Dev adımlarla bugünkü müterakki insaniyetin müşterek medeniyetine doğru koşan Türk Milleti, bu kanunla mâzînin şimdîye kadar ayaklarına dolaşan birçok fuzuli müdahalelerinden kurtulacaktır. Cumhuriyet inkılâpçılarına has olan şuur, azim ve mutlaka tam ve mükemmel yapmak hissi kanun-ı medenin süratle tekvinine sebep olmuştur; kanun-ı medenî, Cumhuriyet eserinin en büyük noksanını tamamlıyor. Medenî Kanunumuzun öz vatani İsviçre'dir ve müellifi Eugen Huber Alman-İsviçreli olduğu için, kanunun aslı Almanca'dır. Fransız - İsviçreli Rossel tarafından Fransızca'ya ve İtalyan - İsviçreli Bertoni ve Gabuzzi taraflarından da İtalyanca'ya çevrilmiş olan bu kanun, üç ırktan teşekkül etmiş İsviçre halkının istemlerine uygun olarak bu üç dilde kabul olunmuştur ve İsviçre Anayasası'na göre, Almanca, Fransızca ve İtalyanca metinler aynı yürürlükte kuvvetini haizdir. İsviçre Medeni Kanunu federal meclis tarafından 10 Aralık 1907'de kabul edilmiştir. Bu, devrimci bir kanundu.”³²

Şüphesiz, medeni kanun toplumun tüm kesimlerinden aynı olumlu tepkiyi almamıştır. Bazı kesimler kanunun Türk toplum yapısı ile bağdaşmadığını hatta Türk toplumu için oldukça ileri bir kanun olduğunu savunmuşlardır. Mahmut Esat Bey, medeni kanuna yönelik eleştirilere tepkisini basın aracılığıyla vermiştir. Esat Bey Ahenk Gazetesi'ne verdiği beyanatta şu ifadelerle yer vermiştir; “Kanun-u Medenimizin, fazla mütekmil olduğunu; ihtiyacımıza uymayacağını söyleyenlerin görüşleri milletimizi geri zannedecek kadar dardır... Büyük Türk liderinin prensiplerini vaz ettiği inkılabın laik Cumhuriyetimizin tekmil icabatını ikmal azm-i katiyetle çalışırız garb medeniyetini tamamen kendimize mal etmekteyiz yarım yamalak olamaz. Türkler fitri istidatlarıyla garb medeniyetini eski medeniyet-

30 Mehmet Şerif, a.g.m., *İçtihat*, sayı 196, 15 Kanunısani 1926, s. 3845-3847.

31 Falih Rıfki, “Kanun-ı Medenî”, *Atatürk Devri Fikir Hayatı*, cilt 1, (haz. Mehmet Kaplan), K.B.Y., Ankara 1981, s. 151.

32 Falih Rıfki, a.g.e., s. 153.

ten çok fazla suhuletle temsil edeceklerdir. Fıkıh inhitat amillerimizden biri olmuştur.”³³ Medeni kanunun mecliste kabulü üzerine Meclis Başkanı Kazım Bey’in medeni kanuna yönelik şu sözleri meclisin bu kanuna verdiği önemi göstermesi açısından önemlidir; “Kanunu Medeninın bugün müzakeresini yapacağız. Bu cihan tarihinin de çok büyük bir hadisesidir.”³⁴ Bu kanunun kabulü her açıdan büyük bir öneme haizdir. Zira, bu kanun laik devlet anlayışı ve temelinin oluşumunu sağlayan en ileri harekettir. Akşam Gazetesinde çıkan bir yazıda kanunun ehemmiyeti şu sözlerle desteklenir; “Bu kanunla Türkiye, hukuk kuralları bakımından yarı teokratik bir düzenden kurtularak laik bir devlet niteliğini kazanmıştır.”³⁵ Medeni kanunun kabul edilmesi batıcı aydınlar tarafından son derece memnuniyet verici bulunmuştur. Abdullah Cevdet, *İçtihat*’ta neşrettiği “Kanun-ı Medeni” başlıklı makalesinde kanunun önemini şu sözlerle ortaya koymuştur; “Cumhuriyet hükümetimizin İsviçre Medeni Kanunu’nu kabul etmesi, mühim bir sosyal olaydır ki, büyük bir özenle kaydedilmelidir. Mustafa Kemal’in manevî zaferlerinden biri ve belki en büyük zaferi bu olacaktır; bu olmuştur demiyoruz. Çünkü, yüksek bir milletin medeni kanununu alan bir millet yüksek bir milletin seviyesine bir hamlede çıkmış olamaz; yalnız o yükselmeye mâni olan engeller kaldırılmış ve yükselme yolu serbest bir hale getirilmiş olur.” Cevdet devamla; “Kanun-ı Medeninın kabulü bir fetihtir ve bir feth-i mübindir; bu fethi de büyük meş’alemeze ve münevver, azimli rüfekasına medyunuz; münevverlerimiz bugün hergünden ziyade acil, müstemir ve müsmir faaliyet-i fikriye ve tenviriyeye geçmek vazife-i siyasiyenin en yüksek hararetini yüreklerinde hissetmelidirler”³⁶ sözleriyle medeni alanda yapılan hukuk inkılabının önemini bir kez daha vurgulamıştır. Falih Rıfki da Hakimiyet-i Millîye Gazetesinde Medeni Kanun Meclis’te görüşülmeye başlamadan evvel yazdığı bir yazıda kadın erkek eşitliği üzerinde durmuştur. Rıfki, yazısında; “Kurun-ı vustadan kalma kanunların ahkâmını tasavvur ettiği kadınla bugünkü Türk kadını arasında zerre kadar münasebet kalmış mıdır? Mahkeme-i şer’iyelerin daha geçen seneye kadar istinat ettikleri, izdivaç, talâk ve tecdid-i nikâh sistemleri şimdiki insaniyete karşı aklı başında bir milleti hicaptan yere geçirecek safsatalardır”³⁷ şeklinde ifade eder.

Çağdaş toplumun en mühim dayanaklarından biri de kadınlara toplum içinde hem eşit hakların verilmesi hem de ona toplum içinde önemli statüler yüklenmesidir. Cumhuriyet inkılapları toplumun çağdaş bir statüye kavuşması için Türk kadınına layık olduğu hakları vermiştir. M. Kemal’in inkılap düşüncesinde Türk kadınına haklar verilmesi önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu nedenle Türk kadınına hakların verilmesinin diğer inkılaplara göre geç gerçekleşmesi M. Kemal’in inkılap düşüncesinde yatmaktadır. Zira O, hiçbir hareketi plansız ve sistemden yoksun yapmamıştır. Yapacağı her işi planlar vakti geldiğinde de onu tatbik ederdi. Kadın hakları meselesi, kamuoyunda anlaşılmaya başlamadan sonra ele alınmıştır. Mezkur mesele basında geniş yer almıştır. Bir keresinde M. Kemal’in 4 Mart 1923 Pazar günü Çankaya’da Daily Mail gazetesinin Ankara’daki muhabiri Ward Price’a

33 *Ahenk Gazetesi*, 14 Kanunisanı 1926.

34 *Ahenk Gazetesi*, 14 Kanunisanı 1926.; *Anadolu Gazetesi*, 18 Şubat 1926.

35 *Akşam Gazetesi*, 11 Şubat 1926.

36 Abdullah Cevdet, “Kanun-ı Medeni”, *İçtihat*, sayı 199, 1 Mart 1926, s. 3893.

37 Falih Rıfki Atay, “Kanun-ı Medeni”, *Hakimiyet-i Millîye*, sayı 1158, 11 Şubat 1926, s. 1.

verdiği mülakatta, muhabirin; “*Türk kadınının serbest gezmesine müsaade ve siyasiyata iştirakini teşvik etmekle ananeperver sınıfın muhalefetine dışar olacağınızdan endişe etmiyor musunuz?*” tarzındaki sorusuna şu cevabı vermiştir; “*Türk kadınının kapalı yaşamasının bir kaide olduğunu zannediyorsanız, (yanılıyorsunuz) zannınız yanlıştır. Ahalimizin yüzde sekseni köylüdür. Bunların arasında kadınlar kocalarıyla yanyana çalışırlar. Milletın diğer kısmı da ya küçük kasabalarda yahut İzmir ve İstanbul gibi şehirlerde yaşıyorlar. Buralarda kadınlar yalnız kocalarının cebir ve tahakkümüyle kapanmaktadırlar.*”³⁸ diyerek kadın giyimi meselesini dile getirmiştir. Yine Price’in, 9 Mart 1923’te, “*Türk kadınına verilecek haklarla gelenekçi söylemin muhalefetine endişe edip edilmediği*” ne dair bir sorusuna da M. Kemal “*bütün Türk kadınlarının sadece çocuklarını yetiştirmek ve terbiye etmek hususundaki vazifesine uymak şartıyla erkeklerle tam manasıyla eşitlik içinde yaşayabilecekleri*”³⁹ şeklinde cevap vermiştir. İzmit’te İstanbul gazetecilerini kabulünde Ahmet Cevat Bey’in “*Türk kadınının mebus olup olamayacağı?*” na dair sorusuna “*bunun olabileceğini buna itiraz edenler olmasına rağmen er geç gerçekleşeceği*”⁴⁰ cevabını verir.

Kılık kıyafet meselesi çağdaş toplum olmanın gereklerindedir. Türk inkılabı, Türk toplumunun çağdaş bir görünüme kavuşması için çağın gerektirdiği kılık kıyafetin toplum hayatına girmesini amaç edinmiştir. Her değişimde olduğu gibi basın, Türk toplumunun kılık kıyafette de çağdaş bir hüviyet kazanmasında önemli görevler üstlenmiştir. Kılık kıyafet meselesi üzerine yazılan yazılarda, bu alanda yapılacak inkılap ile Türk milletinin çağdaş bir toplum görünümü kazanacağı üzerinde durarak, toplumun inkılabı hazırlanmasında büyük tesiri olmuştur. Özellikle batıcı aydınlar neşrettikleri makalelerde kılık kıyafet meselesi üzerinde durmuşlardır. Bunlardan Abdullah Cevdet, *İctihat*’ta neşredilen “*Şapka-Fes*” başlıklı makalesinde şapka ve fese dair şu ifadelere yer vermektedir; “*Mustafa Kemal Paşa, Türkiye’ye el hakk, bir istiklâl-i siyasi temin etti. Güm-rüklerimize hâkimiz, ecnebiler memleketimizde Türk kanunlarına tabî, onlar, artık hem misafirimiz hem zorbamız olamıyorlar. Bunlar şüphesiz büyük ni’metlerdir ve bir kavmin şahsiyet-i levâzımındandır. Fakat kafalarımızın içindeki rnüstebid yılanları ne yapalım? Bugün Allah’ın Panama vadilerinde yetiştirdiği nâzik ve hafif bir nebattan yapılmış bir serpuşu giyindiği için bir gencin cumhuriyetimiz zabıtası tarafından tev-kif olunduğuna şahid-i dilhûn oluyoruz. Askerî serpuşlarımız bir şeye benzedi; fakat bu serpuşunda en lüzumlu kısmının, gözü şiddetli ziyadan muhafaza edecek kısmının terkedilmiş olduğunu görüyoruz. Canım bu fes ne ecdadımızın ne de Müslümanlık itibârı ile Peygamberimizin serpuşu değildi... Fes Rumların serpuşudur; elyevm Yunanistan halkı ekseriyetle fes giyerlere Birde farzedelim ki, hakikaten Türk kavmi Hz. Adem’in evlâdlarından ayrılarak bir şube-i kavmiye teşkil ettiği günden beri fes giyor; ecdadımız fes giyordu diye bugün aynı serpuşu taşımaya bir vatandaşı mecbur edecek bir kanun mevcut olabilir mi?*”⁴¹

38 *İkdam*, sayı 9329, 6 Mart 1339, s. 1.

39 *İkdam*, sayı 9329, 6 Mart 1339, s. 1.

40 Mahmut Soydan, “Gazi ve İnkılap”, *Milliyet*, sayı 1386, 21 Kanunuevvel 1929, s. 1.

41 Abdullah Cevdet, “Şapka-Fes”, *İctihat*, sayı 169, 1 Eylül 1924.

Mustafa Kemal, yeni yapılan Memleket Kütüphanesini ziyareti sırasında sarık meselesi hakkında görüşlerini ortaya koyarken; “*Sarığı salâhiyettar olmayana sardırmamalı sonra vazîfelerini yaparken sardırmalı.*”⁴² ifadesiyle sarığın her yerde takılmaması gerektiğinden bahsederek, ileride sarık, cübbe vs. gibi sembol ve kıyafetlerin giyilmesinin yasak edileceğine işaret etmiştir. Kastamonu esnaflarıyla yaptığı söyleşi esnasında bir terziye eliyle şalvarlı cüppeli bir esnafı işaret ederek; “- *Şalvarlı elbiseler mi ucuz, yoksa beynelmîlel son kıyafet mi?*” sorusuna Terzinin; “*Beynelmîlel daha ucuz*” şeklinde verdiği cevap M. Kemal’i son derece memnun etmiş ve; “*İşte görüyorsunuz ya... Bu elbiseler ucuzdur. Hem basittir. Yerli malıdır. Aynı elbise kumaşından bir de serpuş yaparsınız.*” der. Orada bulunan esnaflardan birine; “- *Fesini gösterir misin?*” dedi. Fesinin üstünde bir abani sarık vardı, altından da bir takke çıktı. M. Kemal sözlerine şöyle devam etti; “- *İşte içinde takke, üzerinde abani sarık, fes... Bunların hepsinin ayrı ayrı parası ecnebilere gidiyor. Bunu söylemekten maksadım şudur: Biz her nokta-i nazardan medenî insan olmalıyız. Çok acılar gördük. Bunun sebebi, dünyanın vaziyetini anlamadığımız içindir. Fikrimiz, zihniyetimiz medenî olacaktır. Şekillerimiz, kıyafetlerimiz tepeden tırnağa kadar medenî olacaktır. Şunun, bunun sözüne ehemmiyet vermeyeceğiz. Medenî olacağız. Bununla iftihar edeceğiz. Bütün Türk ve İslâm âlemine bakınız. Zihinlerini, fikirlerini medeniyetin emrettiği şümül ve tealiye uyduramadıklarından ne büyük felâketler ve ıstıraplar içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız ve en nihayet son felâket çamuruna batışımız bundandı. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak; bu, zihniyetimizdeki tebeddüldendir. Artık duramayız. Behemehal ileri gideceğiz. Geriye ise hiç gidemeyiz; çünkü ileri gitmeye mecburuz. Millet vazihan bilmelidir. Medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki, ona bigâne olanları yakar ve mahveder. İçinde bulunduğumuz aile-i medeniye de lâıyk olduğumuz mevkii bulacak ve onu muhafaza ve ilâ edeceğiz. Refah, sadet ve insanlık bundadır!*”⁴³ M. Kemal, kılık kıyafet alanında yapacağı inkılabın ilk sinyallerini Kastamonu’da gazetelere yansıyan bu sözleriyle ortaya koymuştur. Türk inkılabının şekli yönü açısından önemli inkılaplarından biri de kisvenin yasaklanmasıdır. Kastamonu seyahati esnasında Müftü Efendi ile yaptığı görüşmede ona kisvenin tarihçesini sorar. Müftü bu soruya şu cevabı verir; “*Kisvenin İslâmiyet te ki şeklinin menfaat ve ihtiyaca tâbi olduğunu, cüppenin hangi tarihte kimler tarafından giydirildiğini, ateşperestten alınan ineğin yeni sahibine südünü sağdırmazsa o adamın ateşperest kıyafetine girebileceği...*”⁴⁴

Mustafa Kemal, Çankırı’da halka şapka meselesine dair fikirlerini açıklarken orada bulunan bir şahsın kıyafetini göstererek; “*Bu kıyafet millî, medenî değildir. Hatta medenî kıyafeti kabul ve tatbik etmeyenleri medenî bir muhite koymazlar.*”⁴⁵ ifadesiyle kılık kıyafet meselesinin ne denli önemli olduğunu belirtmiştir.

⁴² *Açık Söz*, sayı 1443, 25 Ağustos 1341, s. 1.

⁴³ *Açık Söz*, sayı 1443, 25 Ağustos, s. 1.; sayı 1445, 27 Ağustos 1341, s. 1.

⁴⁴ *Açık Söz*, sayı 1443, 25 Ağustos 1341, s. 1-2.; *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 1510, 26 Ağustos 1341, s. 1.

⁴⁵ *Necat Gazetesi*, sayı 78, 3 Eylül 1341, s. 2.; *Açık Söz*, sayı 1449, 2 Eylül 1341, s. 1.; *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 1516, 2 Eylül 1341, s. 1-2.; *Cumhuriyet*, sayı 473, s. 1.2.

M. Kemal'in Kastamonu gezisi şapka inkılabı açısından son derece önemlidir. Kastamonu'da şapka ve kılık kıyafete dair görüşlerini halk ile paylaşmış, halkın bu meselede kendisinin fikirlerine itibar ettiğini görmüş, böylelikle adı geçen inkılabı Kastamonu'da başlatmıştır. Kastamonu gezisi sonrasında 1 Eylül 1925'te Ankara'ya gelindikten sonra Mustafa Kemal ve beraberinde bulunanlar şapka giyerek halkı selamladılar.⁴⁶ Cumhuriyet gazetesinde M. Kemal ve beraberindekilerin halkı şapka ile selamlamaları şu şekilde belirtilmiştir; “*Şimdi baştan nihayete, tepeden turnağa kadar medeniyiz. Memleketimiz en asrî bir şekl-i idare, kıyafetimiz medenî ve asrî bir kıyafet... Kastamonu halkı Gazi'nin medenî kıyafet hakkındaki işaretini çok memnuniyetle karşılamış ve 29 Teşrinievvel (29 Ekim) bayramından itibaren Kastamonu'da tek fesli kalmamış, bütün halk bilâ-istisnâ şapka giymiştir.*”⁴⁷ Görüldüğü üzere dönemin basını inkılaplardan sıklıkla bahsetmiş ve inkılabın yanında olduğunu yazılarıyla ortaya koymuştur. Her yeni gelişme basına yansımış, halk inkılapları basından takip etmiş, özellikle basının inkılaplara karşı müspet bakışı halk üzerinde önemli etki bırakmıştır. Şapka inkılabı meselesinde de gerek Kastamonu'da çıkan Açığöz gazetesinde gerek Cumhuriyet, Hakimiyet-i Milliye, Vakit gibi gazeteler inkılaplardan övgüyle söz etmişlerdir.

M. Kemal, Kastamonu gezisinde tekke ve zaviye meselesine de değinmiş, en hakiki tarikatın medeniyet tarikatı olduğunun altını çizmiştir. Hakimiyet-i Milliye gazetesinde yer alan demecinde M. Kemal bu husus hakkında şunları söylemiştir; “*...Mevcut tarikatlerin gayesi kendilerine tabi olan kimseleri dünyevî ve manevî olan hayatta mazharı sadet kılmaktan başka ne olabilir? Bugün ilmin, fennin, bütün şümülüyle medeniyetin muvacehei şulepeşında filan veya falan şeyhin irşadiyle saadeti maddiye ve maneviye arayacak kadar iptidai insanların Türkiye camiai medenîyesinde mevcudiyetini asla kabul etmiyorum. Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, tarikati medenîyedir. Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için kâfidir. Rüesayı tarikat bu dediğim hakikati bütün vuzuhiyle idrak edecek ve kendiliklerinden derhal tekkelerini kapatacak, müritlerinin artık vasılı rüşt olduklarını elbette kabul edeceklerdir.*”⁴⁸

Türk inkılabı ile toplum ve devlet hayatını kapsayan siyasi, sosyal ve kültürel inkılaplar hedeflenmiştir. M. Kemal, devletin ve milletin çağdaş bir seviyeye ulaşması için siyasal alanda saltanat, hilafet gibi geçmişin uzantıları olan siyasi müesseseleri bertaraf ederek, çağdaş bir rejim ihdas etmiştir. Bunun yanında toplumun da çağdaş medenî milletler seviyesine ulaşmasına yönelik yine sosyal içerikli inkılaplar vücuda getirmiştir. Medreseleri kaldırmak suretiyle de hem siyasi hem de sosyo kültürel bir inkılabı gerçekleştirmiş oluyordu. Mustafa Kemal, İzmir'de Muallimler Birliği'nin 14 Ekim 1925'te verdiği Erkek Muallim Mektebi'ndeki çay ziyafetinde, milletin saltanattan, hilafetten ve medreselerden ve bu

⁴⁶ *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 1516, 2 Eylül 1341, s. 1.; *Cumhuriyet*, sayı 473, 2 Eylül 1341, s. 1.

⁴⁷ *Cumhuriyet*, sayı 552, 21 Teşrinisani 1341 / 21 Kasım 1925.

⁴⁸ *Hakimiyet-i Milliye*, 1 Eylül 1341, s. 1-2.

yollarla taassup ve cehaletten kurtulduğunu anlatır.⁴⁹ Ahmet Ağaoğlu, Hakimiyet’i Milliye gazetesindeki yazısında saltanat ve hilafetin kaldırılması ile medreselerin kapatılması meselesine dair görüşlerinden şu şekilde bahsetmiştir; “*Vücûd kendi hissiyat-ı namına bu tufeylileri defetmek mecburiyetindeydi. İşte Büyük Millet Meclisi çoktan beri Türk uzviyeti ictimaiyesinde lüzumu his olunan bu ameliyeyi yaptı.*”⁵⁰

Türk inkılabının en mühim devrimlerinden biri de hiç şüphesiz eğitim ve öğretimin birleştirilmesi meselesidir. Eğitim ve öğretimde birliğin sağlanması eğitimin çağdaş bir görünüme kavuşmasını sağlamıştır. Vatan gazetesinde eğitimin birliği için şu görüş zikredilmiştir; “*tahsil-i iptidaide tedrisatın tevhibi ve bilumum mekteplerimizin ihtiyacatımıza ve asri esasata tevfiği ve muallim ve müderrislerimizin terfih ve ikdarı temin edilecektir.*”⁵¹

Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Türk inkılabının hedefi milliliktir. Çağdaşlaşma ile toplum hayatını meydana getiren bütün kurumlar milli bir vafsa kavuşturulmuştur. Örneğin başta dil yabancı kaidelerden kurtarılarak öz Türkçe haline getirilmiştir.⁵² Öz Türkçenin kullanılması ve yaygınlaştırılmasında basın büyük hizmette bulunmuştur. Evcıla kendi adlarından başlamakla bu meseleye verdikleri önem görülmektedir. Türkçenin bütün ağız ve lehçeleri taranmak suretiyle öz Türkçe kelimeler bulunmaya çalışılmıştır.⁵³ Birtakım gazeteler bu amaca hizmet etmek maksadıyla isimlerini öz Türkçe kelimelerle değiştirmişlerdir. Örneğin; Hakimiyet-i Milliye gazetesi adını “Ulus”, Vakit ise “Kurun” la değiştirmiştir. Meclise “Kamutay”, mebusa “saylav”, valiye “ilbay” denildiği dönemler yaşanmıştır.⁵⁴

Türk inkılabının bütün yönleri basında ele alınmıştır. İnkılabın felsefesinden tutun da mecliste kabul edilen kanun metinlerine kadar her gelişme basın da yer almıştır. Teşkilât-ı Esasiye’nin değişikliğine ait bölümü Yeni Gün gazetesi⁵⁵ nde neşredilmiştir.

M. Kemal, inkılap düşüncelerini kamuoyuyla paylaşmıştır. Örneğin harf inkılabına dair fikirlerini Vakit Gazetesi başmuharriri Hakkı Tarık (Us)’a anlatmıştır. Basında uzun süredir devam eden harf meselesi tartışmalarında M. Kemal’in bu mesele üzerinde ne düşündüğü basın yoluyla kamuoyuna aktarılmıştır.⁵⁶ Basında harf inkılabının yapılmasının eğitim ve öğretimde, devlet ve toplum hayatında büyük fayda sağlayacağı yönünde yazılar yazılmaktaydı. Batıcı aydınlardan Kılıçzade İsmail Hakkı, harf

49 *Türk İli Gazetesi*, sayı 179, 15/16 Teşrievvel 1341.; *Anadolu Gazetesi*, sayı 3396, 15 Teşrinievvel 1341, s. 1.

50 Ahmet Ağaoğlu, “Tekke ve Zaviyelerin Seddi”, *Hakimiyet-i Milliye*, 3 Kamununevvel 1341, s. 1.

51 *Vatan*, sayı 15, s. 1.; *Yeni Gün*, sayı 771-1148, s. 1.

52 Halil Nimetullah, “İnkulâbın Felsefesi”, *Millî Mecmua*, cilt 8, sayı 93, 1 Eylül 1927, s. 1495.

53 *Kurun*, *İkinciteşrin (Kasım) 1934*, s. 9.

54 Uriel Heyd, “Language Reform in Modern Turkey”, *The Israel Oriental Society*, Jerusalem, 1954, s. 33-36.

55 *Yeni Gün*, sayı 910-1287, 27 Eylül 1339, s. 1.

56 *Vakit*, sayı 3839, 14 Eylül 1928, s. 1, 5.

inkılabının Türk inkılabı içinde önemli bir yeri olacağı inancındaydı. O, Türk milletin yapısına en uygun alfabenin Latin alfabesi olduğunu belirterek, Latin alfabesinin kabulü yönünde yazılar yazmaktaydı. Harf değişikliği gerçekleştirildiği takdirde büyük bir ilerleme kaydedileceği inancında olan Hakkı, İçtihat Mecmuası'nda "Latin Harfleri"⁵⁷ başlıklı makalesinde, Latin harflerinin kabul edilmesinin faydalarını izah eder. Harf değişikliği taraftarları arasında yer alan Hüseyin Cahit Bey, Resimli Gazetede, 22 Eylül 1923 tarihli "Latin Harfleri" başlıklı yazısında mevcut alfabenin değiştirilmesi suretiyle hem herkese okuyup yazmanın öğretilebileceğine hem de memleketi kurtarmak için en lüzumlu tedbirlerden biri olacağına işaret eder. Cahit, makalede harf inkılabına dair görüşlerini şu şekilde belirtmiştir; "*Tevhid-i Tedrisat esası ile memleket kurtarmak hususunda en emin hatveyi atan Cumhuriyet, Latin Harflerini de kabul ederse, tedrisatın bihakkın semeredar olmasını ve az vakit içinde memlekette büyük bir terakki-i manevi vücuda gelmesini temin edecektir. Yegane necat yolu bundan ibaret olmasına rağmen, bazı arkadaşların Latin Harflerine taraftar olmadıklarını görüyorum.*"⁵⁸ Cahit, "Necat Yolu"⁵⁹ başlıklı makalesinde de harf değişikliğinden bahsetmiştir; "*Maarifin kolay, en çabuk surette neşir ve tamim etmenin yegane çaresi, Latin harflerini kabul etmekten ibarettir*"⁶⁰ demek suretiyle harf değişikliğinin ne denli gerekli olduğunun altını çizmiştir. Latin alfabesinin kabul edilmesi gereğine inananlardan biri de Abdullah Cevdet'tir. O, 30 yıldır İçtihat'ta bu mesele üzerine yazılar kaleme almıştır.⁶¹ Adliye vekili Mahmut Esat (Bozkurt) Bey'de, 8 Ocak 1928'de Türk Ocakları Merkez ve Hars Heyetleri şerefine verdiği ziyafette; "*bugün güzel dilini Latin harfleriyle ifade ettiğini görmeyi hararetle istediği*" ni söylemiştir.⁶²

Latin harflerinin kabulü basında son derece memnuniyetle karşılanmıştır. İçtihat'ta yer alan 15 Mayıs 1928 tarihli yazıda bu memnuniyet şu şekilde belirtilmiştir; "*Latin harflerinin kabulü kararında hükümetimizin inkılap ve yenilik sahasına dahil, en parlak zaferini samimi hürmetle selamlarız*"⁶³ Yunus Nadi, alfabe değişikliğini Türk tarihinin kaydettiği en büyük inkılaplardan biri saymıştır.⁶⁴ Yeni harflerin öğretimi için birçok yerde kurslar açılmış ve bu kurslara katılmak için halk ilgi göstermeye

57 Kılıçzade Hakkı, "İzmir Kongresinde Latin Harfleri", *İçtihat*, 1 Temmuz 1339, s. 155.

58 Hüseyin Cahit Yalçın, "Latin harfleri", *Resimli Gazete*, sayı 3, 22 Eylül 1339, s. 2.; Hüseyin Cahit Yalçın, "Latin Harfleri", *TDK Türk Dili Dergisi*, cilt II, sayı 23, 1 Ağustos 1953, Ankara, s. 734-735.

59 Hüseyin Cahit, "Necat Yolu", *Tanin*, 27 Şubat 1340, s. 4.

60 Hüseyin Cahit, "Necat Yolu", *Tanin*, 6 Mart 1340, s. 504.

61 "Dr. Abdullah Cevdet Ne Demmiştir?", *TDK Türk Dili Dergisi*, cilt II, sayı 23, 1 Ağustos 1953, s. 735.

62 *Hakimiyet-i Milliye Gazetesi*, sayı 2338, 9 Kanunusani 1928, s. 1.; *Türk Yurdu Mecmuası*, cilt 1-21, sayı 1-195, Kanunusani 1928, s. 158.

63 "Cumhuriyetimiz'in Hars Sahasındaki Bir Feth-i Mübini", *İçtihat*, no 252, 15 Mayıs 1928, s. 3420.

64 Yunus Nadi, "Yine Yeni Türk Harflerimiz", *Cumhuriyet*, sayı 1525, 17 Ağustos 1928, s. 1.

başlamıştır.⁶⁵ Yunus Nadi, Cumhuriyet'te neşredilen "Bir Medeniyet Merhalesi"⁶⁶ başlıklı makalesinde harf değişikliğinin her şeyden önce Türk Milleti'nin bağımsızlığının, hürriyetinin bir neticesi olarak gerçekleştiğinin unutulmaması gereğine değinmiştir.

Harf inkılabı kanunlaştıktan sonra Latin harflerinin tatbiki meselesi üzerinde de basın önemli görevler üstlenmiştir. Yeni Türk alfabesinin tatbikini manşetlerine taşımışlar ve kamuoyu yeni alfabe hakkında bilgilendirilmiştir.

Dolmabahçe Sarayı'nda yeni Türk harfleri üzerinde ilkyazı dersinin açılıp bir alfabe seferberliğinin başlaması üzerine, Yeni Türk harflerine dair yeni yazı komisyon üyelerinden İbrahim Necmi bir konferans vermiştir. Konferansta yeni yazı tanıtılmıştır. İki saat süren bu konferansa bazı milletvekilleri, Cumhuriyet Reislığı memurları iştirak etmişlerdir.⁶⁷ Dolmabahçe Sarayı'nda verilen bu kurs başarı ile neticelenmiştir.⁶⁸

Mustafa Kemal, ahenkli, zengin Türk dilinin yeni Türk harfleriyle kendini göstereceğine inanmaktadır.⁶⁹ M. Kemal; yeni harflerin kabulü sonrasında çıktığı yurt gezilerinde yeni alfabenin meydana getireceği faydadan bahseder. O'nun başmuallim olarak yeni Türk alfabesini tanıtmak için çıktığı yurt gezileri⁷⁰ son derece olumlu geçmiştir.⁷¹ Yeni Türk harflerinin kolayca öğrenilmesi amacıyla, Osman Zeki (Üngör) tarafından "Harf Marşı"⁷² güftesi yazılmış, ayrıca piyanoda çalınmak için düzenlenmiştir.⁷³ Harf inkılabı ile Türk milletinin medeni milletler arasında en seçkin yer elde edeceğini savunan Ahmet Cevat ise yazının milli gelişme ve medenileşme yoluna götüreceği ilk adım olduğunu vurgular.⁷⁴

Sosyal alanda yapılan ve toplumu çağdaş bir hüviyete kavuşturmak maksadıyla

65 *Milliyet*, sayı 910, 25 Ağustos 1928, s. 1.; *Cumhuriyet*, sayı 1542, 25 Ağustos 1928, s. 1.

66 Yunus Nadi, "Bir Medeniyet Merhalesi", *Cumhuriyet*, sayı 1639, 30 Teşrinisani 1928, s. 1.

67 *İkdam*, sayı 11244, 12 Ağustos 1928, s. 1.; *Milliyet*, sayı 897, 12 Ağustos 1928, s. 1.; *Cumhuriyet*, sayı 1520, 12 Ağustos 1928, s. 1.

68 *Millet*, sayı 903, 18 Ağustos 1928, s. 1.

69 *Maarif Vekaleti Mecmuası*, sayı 17, 1929, s. 3-4.; *Cumhuriyet*, sayı 1529, 11 Ağustos 1928, s. 1.; *Vakit*, sayı 2805, 11 Ağustos 1928, s. 5.; *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 2546, 11 Ağustos 1928, s. 1.; *Millet*, sayı 896, 11 Ağustos 1928, s. 1.

70 *Milliyet*, sayı 909, 24 Ağustos 1928, s. 1,4.; *Milliyet*, sayı 924, 18 Eylül 1928, s. 1.; *Milliyet*, sayı 935, 19 Eylül 1928, s. 1.; *Milliyet*, sayı 937, 21 Eylül 1928, s. 1.; *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 2559, 24 Ağustos 1928, s. 1.; *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 2566, 30 Ağustos 1928, s. 1.; *Vakit*, sayı 3818, 24 Ağustos 1928, s. 1.; *İkdam*, sayı 11256, 24 Ağustos 1928, s. 1.; *Cumhuriyet*, sayı 1567, 18 Eylül 1928, s. 1.; *Cumhuriyet*, sayı 1569, 21 Eylül 1928, s. 1.

71 *Milliyet*, sayı 928, 22 Eylül 1928, s. 1.; *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 2587, 22 Eylül 1928, s. 1.; *Vakit*, sayı 3847, 22 Eylül 1928, s. 1.; *Cumhuriyet*, sayı 1571, 22 Eylül 1928, s. 1.

72 Osman Zeki Üngör, "Ankara'da İlk Orkestra", **Nükte, Fıkra ve Çizgileriyle Atatürk**, (der: Niyazi Ahmet Banoğlu), *Yeni Tarih Dünyası Özel Sayısı*, İstanbul 1955, s. 77-78.

73 *Hakimiyet-i Milliye*, sayı 2593, 27 Eylül 1928, s. 1.

74 Ahmet Cevat Emre, "Gazi ve Millet", *Muhit Mecmuası*, sene 1, sayı 1, 1 Teşrinisani 1928, s. 6.

la yapılan inkılaplardan biri de Soyadı Kanunu meselesidir. Meselenin kamuoyuna duyurulmasında basın önemli rol oynamıştır. Ancak, Soyadı Kanunu diğer inkılaplara bakıldığında oldukça sönüktür. Bu hareketsizlik yine basında ele alınarak Soyadı Kanunu'nun tatbik edilmesi sağlanmıştır. Vakit Gazetesinde Galip Bey, kanunun işlevlik kazanması gerektiği üzerinde durur ve kanunun iyi duyurulmamasının bunda etkili olduğunu öne sürmüştür.⁷⁵ Galip (Bingöl) Bey, Vakit gazetesinde neşrettiği “Soy Adı Olmamanın Kötülükleri” başlıklı makalesinde soyadı kullanmamanın mahzurlarından bahsetmiştir.⁷⁶

Basında Soyadı Kanunu meselesi ele alındıktan ve soyadının zaruretinin yazılarda işlenmesinden kısa bir süre sonra, soyadı meselesi işlevlik kazanmaya başlamıştır. Bundan sonra birçok yetkili kişi soyadı almaya başlamıştır. Vakit gazetesi, İktisat Vekili Celal Bey'in Bayar soyadını aldığını duyurmasından sonra,⁷⁷ bir bir soyadları alınmaya başlanır. Celal Bey'i daha sonra Aras soyadını alan Tefrik Rüştü Bey, Us soyadını alan Vakit gazetesi sahibi Asım Bey, Tunç soyadını alan Kocaeli Mebusu Selahattin Bey, Öztürk soyadını alan Yozgat mebusu Süleyman Sırrı Bey, Fırat soyadını alan Erzincan mebusu Abdülhak Bey takip etmiştir.⁷⁸

2. SONUÇ

Basının toplum hayatında önemli işlevi vardır. Fikir, değişim gibi bireyi ve toplumu ilgilendiren meseleler basının önceliklerindedir. Basında ortaya konan gelişmeler ve değişimler birey ve toplumun gündelik hayatında ve düşünce yapısında önemli farklılıklar meydana getirmektedir.

Türk toplum hayatında Osmanlı Devleti'nden beri devam edegelen yenileşme hareketleri, Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen Cumhuriyet inkılapları ile daha köklü daha gerçekçi bir karaktere kavuşmuştur. Cumhuriyet inkılaplarının siyasi, sosyal, kültürel ve iktisadi hayatta meydana getirdiği değişim ve yenilik süreci dönemin basın hayatında önemli bir yer teşkil etmiştir. Basın, inkılapları ve inkılapların toplum hayatında meydana getireceği yenilikleri ele almakla kamuoyunun Türk inkılabı hakkında bilgi edinmesini, neticede inkılapların Türk milletinin ilerlemesini ve refaha kavuşmasını sağlayacak bir teşebbüs olduğu kanısına varmasını sağlamıştır.

İnkılapların kabul edilmesinden önce inkılaplara dair olumlu havanın oluşmasında basın önemli rol oynamıştır. Toplumu değişime hazırlama ve yeniliğin mahiyeti ve neden böyle bir yeniliğe ihtiyaç duyulduğuna dair basında yer alan yazılar, toplumun yenilik düşüncesi üzerine bir ön bilgiye sahip olmasını sağlamıştır. Toplumun ve bireyin bilinçlendirilmesinde, yapılacak değişime hazırlanmasında basına büyük işler

⁷⁵ Galip Bingöl, “Soy Atlarımız Hakkında Bir Hukukçunun Değerli Düşünceleri”, *Vakit*, 10 Teşrinisani 1934, s. 1.

⁷⁶ Galip Bingöl, “Soy Adı Olmamanın Kötülükleri”, *Vakit*, 11 Teşrinisani (Kasım) 1934, s. 1
⁷⁷ *Vakit*, 14 Teşrinisani (Kasım) 1934, s. 2.

⁷⁸ *Kurun*, 22 İkinciteşrin (Kasım) 1934, s. 1-2.

düşmüştür. Değişimin gerekliliğinin anlatılması ve çağdaş bir toplum ve devlet anlayışının Türk toplumunu muasır medeniyet seviyesine çıkaracak en önemli unsurun bu olduğu fikrinin yerleşmesinde de basının büyük bir rol oynadığı da aşikardır.

3. KAYNAKÇA

1. “Cumhuriyetimiz’in Hars Sahasındaki Bir Feth-i Mübini”, İctihat, no 252, 15 Mayıs 1928.
2. “Dr. Abdullah Cevdet Ne Demmiştir?”, TDK Türk Dili Dergisi, cilt II, sayı 23, 1 Ağustos 1953.
3. “İnkılapta Yeni Devir”, Cumhuriyet, sayı 550, 19 Teşrinisani 1925.
4. Abdullah Cevdet, “İşimiz Bitmemiştir”, İctihat, 15 Ağustos 1932.
5. Abdullah Cevdet, “Kanun-ı Medeni”, İctihat, sayı 199, 1 Mart 1926.
6. Abdullah Cevdet, “Şapka-Fes”, İctihat, sayı 169, 1 Eylül 1924.
7. Açık Söz, sayı 1443, 25 Ağustos.; sayı 1445, 27 Ağustos 1341.
8. Açık Söz, sayı 1449, 2 Eylül 1341.
9. Afet İnan, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Türkiye İş Bankası, İstanbul, 1969.
10. Ahenk Gazetesi, 14 Kanunisanı 1926.
11. Ahmet Ağaoğlu, “Milliyetçilik Cereyanlarının Esasları”, Türk Yurdu, cilt 2, numara 11, Ağustos 1925/1341.
12. Ahmet Ağaoğlu, “Tekke ve Zaviyelerin Seddi”, Hakimiyet-i Milliye, 3 Kanununevvel 1341.
13. Ahmet Cevat Emre, “Gazi ve Millet”, Muhit Mecmuası, sene 1, sayı 1, 1 Teşrinisani 1928.
14. Ahmet İhsan, “İşe Yeni Başladık”, İctihat, sayı 353, 15 Eylül 1932.
15. Akşam Gazetesi, 11 Şubat 1926.
16. Anadolu Gazetesi, 18 Şubat 1926.
17. Anadolu Gazetesi, sayı 3396, 15 Teşrinievvvel 1341/15 Ekim 1925..
18. Avni (Basman), “Halka Doğru”, Hayat, cilt 1, sayı 25, 19 Mayıs 1927.
19. Babalık, sayı 1941, 7 Teşrinisani 1341.
20. Cumhuriyet, sayı 1520, 12 Ağustos 1928.
21. Cumhuriyet, sayı 1529, 11 Ağustos 1928.
22. Cumhuriyet, sayı 1542, 25 Ağustos 1928.
23. Cumhuriyet, sayı 1567, 18 Eylül 1928.
24. Cumhuriyet, sayı 1569, 21 Eylül 1928.
25. Cumhuriyet, sayı 1571, 22 Eylül 1928.
26. Cumhuriyet, sayı 163, 20 Ekim 1924.
27. Cumhuriyet, sayı 473, 2 Eylül 1341.
28. Cumhuriyet, sayı 537, 6 Teşrinisani 1341.
29. Cumhuriyet, sayı 552, 21 Teşrinisani 1341 / 21 Kasım 1925.
30. Falih Rıfki Atay, “Kanun-ı Medeni”, Hakimiyet-i Milliye, sayı 1158, 11 Şubat 1926.
31. Falih Rıfki, “Kanun-ı Medeni”, **Atatürk Devri Fikir Hayatı**, cilt 1, (haz. Mehmet Kaplan), K.B.Y., Ankara 1981.

32. Falih Rıfki, “*İnkılabın Tasdiki*”, Milliyet, 31 Temmuz 1928.
33. Falih Rıfki, “*İnkılap ve Kadınlarımız*”, Yeni Mecmua, c. 4, sayı 71-51, 1 Mart 1923/1339.
34. Galip Bingöl, “*Soy Adı Olmamanın Kötülükleri*”, Vakit, 11 Teşrinisani 1934.
35. Galip Bingöl, “*Soy Atlarımız Hakkında Bir Hukukçunun Değerli Düşünceleri*”, Vakit, 10 Teşrinisani 1934.
36. Hakimiyeti Milliye Gazetesi, sayı 2338, 9 Kanunusani 1928.
37. Hakimiyet-i Milliye, 1 Eylül 1341.
38. Hakimiyeti Milliye, sayı 1510, 26 Ağustos 1341.
39. Hakimiyet-i Milliye, sayı 1516, 2 Eylül 1341.
40. Hakimiyet-i Milliye, sayı 1516, 2 Eylül 1341.
41. Hakimiyet-i Milliye, sayı 1572, 6 Teşrinisani 1341.
42. Hakimiyet-i Milliye, sayı 2130, 4 Aralık 1923.
43. Hakimiyet-i Milliye, sayı 2546, 11 Ağustos 1928.
44. Hakimiyet-i milliye, sayı 2559, 24 Ağustos 1928.
45. Hakimiyet-i Milliye, sayı 2566, 30 Ağustos 1928.
46. Hakimiyet-i Milliye, sayı 2587, 22 Eylül 1928.
47. Hakimiyet-i Milliye, sayı 2593, 27 Eylül 1928.
48. Halil Nimetullah, “*İnkılâbın Felsefesi*”, Millî Mecmua, cilt 8, sayı 93, 1 Eylül 1927.
49. Hüseyin Cahit Yalçın, “*Latin harfleri*”, Resimli Gazete, sayı 3, 22 Eylül 1339.
50. Hüseyin Cahit Yalçın, “*Latin Harfleri*”, TDK Türk Dili Dergisi, cilt II, sayı 23, 1 Ağustos 1953, Ankara.
51. Hüseyin Cahit, “*Necat Yolu*”, Tanin, 27 Şubat 1340.
52. İkdam, sayı 10266, 6 Teşrinisani 1341.
53. İkdam, sayı 11244, 12 Ağustos 1928.
54. İkdam, sayı 11256, 24 Ağustos 1928.
55. İkdam, sayı 9329, 6 Mart 1339.
56. Kılıçzade Hakkı, “*İzmir Kongresinde Latin Harfleri*”, İçtihat, 1 Temmuz 1339.
57. Kurun, 22 İkinciteşrin (Kasım) 1934.
58. M. Kemal Atatürk, **Söylev ve Demeçler**, c. I-II, Çağdaş Yayınları, İstanbul.
59. Maarif Vekaleti Mecmuası, sayı 17, 1929.
60. Mahmut Esat Bozkurt, **Atatürk İhtilali**, İstanbul, 1967.
61. Mahmut Soydan, “*Gazi ve İnkılap*”, Milliyet, sayı 1386, 21 Kanunuevvel 1929.
62. Mehmet Emin (Erişirdil), “*Eski ve Yeni Neslin Düşünceleri Arasındaki Fark*”, Hayat, cilt 1, sayı 3, 16 Kanunuevvel 1926.
63. Mehmet Şerif, “*Asrî Kanunlar Tedvîn Edilirken*”, İçtihat, sayı 196, 15 Kanunusani 1926.
64. Millet, sayı 896, 11 Ağustos 1928.
65. Millet, sayı 903, 18 Ağustos 1928.

66. Milliyet, sayı 897, 12 Ağustos 1928.
67. Milliyet, sayı 909, 24 Ağustos 1928.
68. Milliyet, sayı 910, 25 Ağustos 1928.
69. Milliyet, sayı 924, 18 Eylül 1928.
70. Milliyet, sayı 928, 22 Eylül 1928.
71. Milliyet, sayı 935, 19 Eylül 1928.
72. Milliyet, sayı 937, 21 Eylül 1928.
73. Muhit Mecmuası, yıl 3, no 32, Haziran 1931.
74. Necat Gazetesi, sayı 78, 3 Eylül 1341.
75. Necmeddin Sadık (Sadak), “*Cumhuriyet Kanunları*”, Akşam, sayı 2402, 19 Haziran 1925.
76. Nurullah Ata, “*Garplulaşmak*”, Resimli Gazete, yıl 1, sayı 3, 22 Eylül 1923/1339.
77. Osman Zeki Üngör, “*Ankara’da İlk Orkestra*”, **Nükte, Fıkra ve Çizgileriyle Atatürk**, (der. Niyazi Ahmet Banoğlu), Yeni Tarih Dünyası Özel Sayısı, İstanbul, 1955.
78. Recep Peker, **İnkılap Dersleri**, İstanbul, 1984.
79. Türk İli Gazetesi, sayı 179, 15/16 Teşrievvel 1341.
80. Türk Yurdu Mecmuası, cilt 1-21, sayı 1-195, Kanunusani 1928.
81. Türk Yurdu Mecmuası, cilt 3, sayı 14, Teşrinisani 1341.
82. Uriel Heyd, “*Language Reform in Modern Turkey*”, **The Israel Oriental Society**, Jerusalem, 1954.
83. Vakit, 14 Teşrinisani (Kasım) 1934.
84. Vakit, sayı 2130, 4 Aralık 1923.
85. Vakit, sayı 2457, 31 Ekim 1924.
86. Vakit, sayı 2805, 11 Ağustos 1928.
87. Vakit, sayı 3818, 24 Ağustos 1928.
88. Vakit, sayı 3839, 14 Eylül 1928.
89. Vakit, sayı 3847, 22 Eylül 1928.
90. Yeni Gün, sayı 771-1148.
91. Yeni Gün, sayı 910-1287, 27 Eylül 1339.
92. Yunus Nadi, “*Bir Medeniyet Merhalesi*”, Cumhuriyet, sayı 1639, 30 Teşrinisani 1928.
93. Yunus Nadi, “*İnkılap Yolunda*”, Cumhuriyet, sayı 537, 6 Teşrinisani 1925.
94. Yunus Nadi, “*Yine Yeni Türk Harflerimiz*”, Cumhuriyet, sayı 1525, 17 Ağustos 1928.
95. Yusuf Akçura, “*Asri Türk Devleti ve Münevverlere Düşen Vazife*”, Türk Yurdu, cilt 2, sayı 13, Teşrinievvel 1341/1925.